

ПРОФЕСИИ И ДЪЛЖНОСТИ В ОБЛАСТТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Милена Колева-Звончарова

Културното наследство все по-често се разглежда като специфична област от дейности от обществена значимост и с растящо икономическо значение. Изтъква се потенциалът му да играе приобщаваща и обединяваща роля и се очаква възможностите да генерира приходи и да създава работни места да допринесат съществено за икономически растеж и устойчиво развитие. Съвсем естествено тези проекции са най-видими и обясними във връзка с туризма, за който културното наследство е източник на „културни продукти“, както и по отношение на малки (локални) общности, носители на своеобразен културен капитал – съхранени традиционни знания или умения. За да бъде постигнат обаче желаният мащаб на обществено въздействие, потенциалът на културното наследство и в икономическа перспектива следва да се разгръща най-вече от институциите на паметта (музеи, галерии, библиотеки), които съхраняват най-богатото и ценно разнообразие от културни ценности, обхващащо в синхронен и диахронен план в най-голяма степен българското културно наследство. В тези институции е застъпен широк спектър от дейности, необходими за опазването, социализацията и управлението на културното наследство. В качеството си на работодатели тези институции прилагат нормативно предписания подбор на професии (описани в Националния класификатор на професиите и длъжностите – НКПД), както и изискванията за заемане на съответните длъжности.

Прегледът на структурата на професиите и длъжностните характеристики, чрез които се изпълняват дейностите по опазване на културното наследство, показва дали има основания то да се мисли като обособен професионален сектор. От груга страна, нарасналите очаквания към опазването на културното наследство като стожер на идентичност и едновременно с това източник на икономически дейности налага актуализиране на професиите, пряко ангажирани с неговото опазване. Основание за това са и повишените стандарти в Европа по отношение на качеството на дейностите и резултатите от тях, както и променените очаквания на публиките по отношение на начините на представяне и взаимодействие с културните ценности (които принадлежат на всички, а не само на специалистите и това изцяло променя

концепцията за достъп до музейните експонати например). За постигането и поддържането на тези стандарти често пъти са необходими високоспециализирани знания и умения, за които обаче не съществува достатъчно адекватна професионална подготовка и се набавят най-вече от професионалната практика. Прегледът на професиите в Списъка на професиите за професионално обучение и подготовка (СППОО) показва къде е мястото на културното наследство и докъде се простира нивото на професионалното обучение (след което се предполага, че подготовката се извършва в рамките на висшето образование).

Фактичeskото положение на професионалното развитие в областта на културното наследство поражда няколко въпроса, които са основополагащи за настоящото изследване:

1. Кои от регламентираните понастоящем професии са обвързани с културното наследство?
2. Обособени ли са, така че да се откроява тяхната специфика и да позволява планирането на секторни политики и мерки?
3. Обезпечени ли са с професии всички основни дейности по опазването, социализацията и управлението на културното наследство?
4. Съществува ли обвързаност между реалните потребности и нивото на професионално обучение и подготовка в областта на културното наследство?
5. Съществуват ли предпоставки за справедливо остойностяване и оценяване на труда на професионалистите в областта на културното наследство?

За да се намери отговорът на част от тези въпроси, е необходим преглед на споменатите нормативни списъци, които представят структурата на професиите и длъжностите, както и на професионалното обучение в Република България, съобразено с европейските изисквания.

НКПД: същност и предназначение. Професионалната и длъжностната структура в Република България се определя от Националната класификация на професиите и длъжностите, която осигурява изпълнението на изискванията на Регламент (ЕО) № 1022/2009 (ОВ, L 283, 30 октомври 2009 г.) и на Препоръка 2009/824/ЕО на Комисията от 29 октомври 2009 г. относно използването на Международната стандартна класификация на професиите (ISCO-08) в държавите, членки на Европейския съюз. Структурата на НКПД-2011 следва точно структурата на ISCO-08, като в допълнение обхващат на единичната група професии е дефиниран и чрез изчерпателен списък на длъжностите, които се съдържат в нея. При дефинирането на обхвата на позициите са отразени изискванията на европейското и националното законодателство, както и специфични национални особености, свързани с образователната система

и системата за обучение на възрастни, организацията на производството, труда и управлението, заплащането на труда, социалното осигуряване и др. Националната класификация на професиите и длъжностите се прилага от:

- Предприятията – при разработване на разписанията на длъжностите и при изготвяне на длъжностните характеристики, доколкото общите функции и задачи на длъжностите в единичната група професии могат да се приемат като международен и европейски стандарт
- Националната агенция за приходите – при регистриране на трудовите договори
- Националния осигурителен институт – при регистриране на осигурените лица в системите за статистика на трудовете злополуки и на професионалните болести
- Националният статистически институт – при статистическите изследвания и преброяването на населението и жилищния фонд
- Изследователски, социологически и нетърговски организации, изучаващи професионалната и длъжностната структура на работната сила и населението.

НКПД се използва основно за: изучаване, анализиране и прогнозиране на професионалната структура на заетите и безработните; извършване на международни сравнения и анализи в областта на пазара на труда; управление на човешките ресурси; осигуряване на информация за целите на социалното осигуряване, политиката на пазара на труда, политиката по доходите и др.; статистически изследвания и преброяване на населението¹.

Практиката по въвеждането на международни стандарти на труда се свързва с дейността на Международната организация на труда (МОТ), която е една от специализираните агенции на ООН². Тя е създадена през 1919 г. със седалище в Женева, като основната ѝ мисия е постигането на социална справедливост и защита на правата на трудещите се. България се присъединява към организацията през 1920 г. В дейността на МОТ се очертават три основни насоки: **нормотворческа дейност** – за приемане на международни трудови конвенции и препоръки, чието предназначение е да установяват международни норми за регулиране на труда и да насърчат развитието на националните трудови законодателства и социалната политика на държавите; **техническо сътрудничество** по оказване на помощ и съдействие на държавите членки при решаване на практически въпроси, свързани с труда и положението на трудещите се; **изследователска, проучвателна и информационна дейност** – подготвя материалите по различни въпроси, включени в дневния ред на МКТ

¹ <https://www.mslp.government.bg/nkpd/index.php?section=HOME&S=280> (видян на 19 ноември 2019 г.).

² www.ilo.org (видян на 20 ноември 2019 г.).

и на Административния съвет, предоставя съвети, експертни заключения и мнения по законопроекти и други проекти в областта на труда, общественото осигуряване, извършва и публикува научни изследвания, в които обобщава международния опит в решаването на трудовете и социалните проблеми³. За целите на НКПД се използват следните определения⁴:

- **Професия** – съвкупност от длъжности, чиито основни функции и задачи се характеризират с висока степен на сходство
- **Специалност** – съвкупност от знания и умения за конкретен вид трудова дейност, включена в една професия и придобивана в резултат на формално професионално образование или обучение
- **Професионална квалификация** – мярка за степента на владеене на знания, умения и професионално значими качества, придобити чрез обучение или трудов опит.

В сборниците с примерни трудови характеристики определението за „професия“ е допълнено като „съвкупност от специални знания, конкретни умения и опит, придобити в резултат на обучение и които се реализират в определен вид труд“, а „длъжност“ *конкретизира вида и съдържанието на трудовата дейност на лицето, изразяваща се в система от функции, задачи и други изисквания към него, изпълнявани на дадено работно място, които са описани в длъжностната характеристика и са отразени в разписанието на длъжностите.*

Практическата полезност на НКПД е свързана и с това, че за всяка длъжност са посочени минималното образователно и квалификационно ниво, необходими за нейното заемане, като образователните и квалификационните нива от 1 до 4 са формулирани в съответствие със Закона за професионално образование и обучение, а образователните и квалификационните нива от 5 до 7 – в съответствие със Закона за висшето образование.

Професии в областта на културното наследство и техните характеристики, включени в НКПД. НКПД се състои от списък от професии и примерни длъжности, като към всяка група са представени обяснителни бележки, в които се описва нейният обхват, както и общите функции и задачи, характерни за професиите в нея. На този етап структурата на НКПД не съдържа обособена група от професии, свързани през обща характеристика „културно наследство“. Група 26 обхваща „Юристи и специалисти по обществени науки и култура“ и в нея се включват професиите на библиотекари, архивисти и уредници, както и археолог, етнолог, специалист по културен туризъм и консерватор/реставратор, които имат пряка връзка с културното наследство. Единични професии, чиито функции и задачи също биха могли (но не е задължително) да се отнасят до културното наследство, се откриват

³ <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=430>.

⁴ НКПД, с. 17.

и в други групи –например „екскурзовод“ (5113, група „Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната“), „майстор-занаятчия“ (7313, група „Занаятчийи и печатари“) или „фолклорист“ (2652, група „Музиканти, певци и изпълнители“).

Описанието на избраните професии включва много дейности, пряко свързани с опазването, проучването, социализирането на културни ценности. Например библиотекарите, архивистите и уредниците „оценяват, подреждат и организират съдържанието на архиви и артефакти от исторически, културен и художествен интерес и гарантират тяхното съхранение и опазване; организират колекции и изложби в музеи, художествени галерии и подобни; подреждат и поддържат систематична колекция от записан и публикуван материал и го предоставят на потребители в библиотеки или сродни институции; провеждат научни изследвания“⁵.

Друг пример от подклас „Юристи и специалисти по обществени науки и култура“ е група 2632 „Социолози, антрополози и сродни на тях“. Известно е, че специалистите от тези направления на практика са подготвени да разпознават, проучват, интерпретират, представят културни ценности, но въпреки това в изброяването на основните им професионални задачи номинално и експлицитно не се говори за „културно наследство“ (макар и в много от описанията да се подразбира). От тях се очаква:

- *Да провеждат проучвания за произхода, развитието, структурата, социалния модел, организациите и взаимоотношенията между човешките общности*
- *Да проследяват произхода и еволюцията на човечеството чрез изучаване на променящите се характеристики и културните и социалните институции*
- *Да проследяват произхода на човечеството по предмети, даващи информация за тиналото, като селища, храмове, инструменти, керамични съдове, монети, оръжия и скулптури*
- *Да изучават физически и климатични аспекти на области и региони и свързват констатациите с икономически, социални и културни дейности*
- *Да разработват теории, модели и методи за интерпретиране и описание на социални явления*
- *Да оценяват резултати от политически решения, които засягат социалната политика*
- *Да анализират и оценяват социална информация*
- *Да консултират относно практическото приложение на констатациите при формулиране на икономически и социални политики за групи от население и региони, както и за развитието на пазара*

⁵ Обяснителни бележки - клас 2, НКПД, с. 171.

- *Да изготвят научни доклади и отчети. Примерни длъжности в единичната група са антрополог, археолог, криптинолог, етнолог, географ, социолог.*

Очертаната картина недвусмислено показва, че специфичните дейности по опазване, проучване и социализация на културното наследство все още нямат директно и конкретно отражение в основните задачи на професионалистите, които де факто работят за тяхното изпълнение, т.е. все още са извън стандартизацията, която предлага националната, а оттам – и международната класификация на длъжностите и професиите. Съответно не може да се очаква примерните длъжностни характеристики да описват формални изисквания за определено (специфично) образование за заемане на длъжностите, изпълняващи дейности от областта на културното наследство. От тази обективна връзка между двете системи – на професионалната подготовка на кадри (обучение и образование) и на професионалната реализация (пазар на труда) – става ясно, че промяната в отношението към културното наследство като към съвкупност от дейности с икономически потенциал все още не е усетена.

СППОО: същност и предназначение. Списъкът на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) се разработва от Националната агенция за професионално обучение и образование на основание чл. 42, т. 5 (а) на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО) във връзка с чл. 6, ал. 1 на същия закон и се съгласува с отрасловите министерства и с представителните организации на национално равнище на работодателите и работниците и служителите. Списъкът на професиите представлява систематизирана структура (матрица) от наименования на професии и специалности, класифицирани в професионални направления, съобразно областите на образованието по Международната стандартна класификация *International Standard Classification of Education ISCED – 97* (чл. 8, ал. 1 и § 1 от Допълнителните разпоредби на ЗПОО) и в съответствие с Класификация на областите на образование и обучение (КОО-2008) на Националния статистически институт.

Като основен документ за организацията на професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование списъкът има задължителен характер за всички институции, в които ще се извършва професионално обучение за придобиване на професионална квалификация: професионални гимназии, професионални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение. Във връзка с приобщаването на системата на професионалното образование към стандартите на европейските страни с цел покриване на критериите за международно признаване на професионалните квалификации и за пълното съответствие на професионалната подготовка с потребностите на пазара на труда при разработването на списъка

са отчетени и съвременните тенденции в развитието на професионалното образование и обучение: широкопрофилност на професиите, мобилност на учебните програми и възможност за непрекъснато обучение. Специалностите в списъка са съобразени с националната практика в областта на труда, отговарят на НКПД и на Международната стандартна класификация на длъжностите ISCO-88⁶.

Професии в областта на културното наследство и техните характеристики, включени в СППОО. В списъка на професиите, за които се предвижда професионално образование и обучение (т.е. извън висшето образование) се открива пряко съответствие с длъжностите от НКПД, функционално свързани с културното наследство, например в следните специалности: 322 *Библиотечно-информационни науки и архивистика - библиотекар*; 581 *Архитектура, урбанизъм и геодезия - реставратор-изпълнител, техник-реставратор*; 812 *Пътувания, туризъм и свободно време - организатор на туристическа агентска дейност, планински водач, екскурзовод, аниматор в туризма*; 215 *Приложни изкуства и занаяти - лютниер, бижутер, дърворезбар, керамик, каменоделец, художник - приложни изкуства*.

В Класификацията на областите на образование и обучение (КОО-2008)⁷ връзката с културното наследство би следвало да се търси по смисъл в групата на хуманитарните науки (комбинирани програми без специализация в определена детайлна област), където влизат: 221 *Религия и теология*; 222 *Чужди езици*; 223 *Български език и литература*; 225 *История и археология*; 226 *Философия и етика*. Очевидно и тук отсъства директно позоваване, което е напълно обяснимо с оглед на липсата на нормативна обособеност на културното наследство като самостоятелен сектор.

Необходимостта от подобно обособяване обаче не е съвсем теоретична. Пример за наличието на нужда от обособяването на нова професия и съответно от нейното поэтапно и систематично регламентиране (с други думи, вписването ѝ в двете системи - на професионална подготовка и реализация) е опитът за добавяне на професия в СППОО. Както става ясно от интернет страницата на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)⁸, през 2013 г. по предложение на обучаващи институции

⁶ <https://www.navet.government.bg/bg/sashtnost-na-spisaka-na-profesiite-za-pr/> (видян на 24 ноември 2019 г.).

⁷ В методологичните бележки към Международната класификация на образованието е посочено, че тя е „един от трите документа, които създават обща рамка и методология за описание на националните образователни системи и за преобразуване на образователните им системи и свързание с тях квалификации в международно съпоставими категории и статистически данни“. Класификация на областите на образование и обучение. София, 2007, с. 6. <https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/КОО2015.pdf>.

⁸ <https://www.navet.government.bg/bg/restavrator-izpalnitel-i-tehnik-rest/> (видяно на 19 януари 2020 г.).

в партньорство с бизнеса са включени две нови професии в сферата на строителството. Става дума за „реставратор-изпълнител“ и „техник-реставратор“ на обекти от културното наследство, недвижими културни ценности. Реставратор-изпълнителят реставрира конструктивни елементи на сгради, съоръжения и обекти от културното наследство, недвижими културни ценности, като изпълнява кофражни, армировъчни, бетонови и зидарски работи, гърводелски работи, полага мазилки и шпакловки, прави облицовки и настилки, боядисва и изпълнява тапетни и декоративни работи. Част от уменията, които трябва да бъдат усвоени при обучение по професия „реставратор-изпълнител“, посочени в гържавното образователно изискване (ДОИ) за придобиване на квалификация по тази професия, са: „реставрира конструктивни, пластично-художествено декоративни, елементи на сгради от културното наследство – недвижими културни ценности“; „изпълнява покриви с каменни плочи или с турски керемиди“, „сглобява гървени покривни конструкции, гредоред и гървени стълби, изпълнява дюшеме и черен пог“. Всички знания и умения на реставратор-изпълнителя са описани в ДОИ за придобиване на квалификация по тази професия, разработено в НАПОО от екип, включващ работодатели, реставратори и обучаващи. От информацията на същата интернет страница става ясно, че професиите, свързани с описания вид реставрация, са нови и все още няма лицензирани центрове, които да предлагат такова обучение. Като вероятна причина се изтъква, че в ДОИ са посочени доста високи изисквания към обучаващите институции относно материалната база – например учебната работилница е необходимо да разполага със специализирани инструменти за реставрация на конструкции и на декоративни елементи. За да се обоснове нуждата от подобни специалисти, се привеждат данни на ЮНЕСКО за това, че България е на трето място след Италия и Гърция по своето културно-историческо наследство в Европа. Част от обосновката гласи също, че „къщи, мостове, крепости и други съоръжения съществуват на неизброимо много места в България – част от тях реставрирани и добре поддържани вече са част от програмите на български и чужди туристи. Голяма част от тези съоръжения обаче не се стопанисват добре и се рушат и една от причините е липсата на добре подготвени специалисти, които могат да ги възстановят и поддържат“.

Приведеният пример е интересен в няколко аспекта. От една страна, показва работещ механизъм на взаимодействие между системите на професионална подготовка и реализация – налице е нужда на пазара (липса на подготвени кадри), която следва да бъде посрещната чрез специфично професионално обучение. Тясното определение на профила на новата професия е изцяло подчинено на строителните дейности, което обаче не коментира необходимостта от подсигуриране на качество по отношение на съответствието с оригиналния

вид на културната ценност (в случая недвижима, архитектурна), принадлежността към определена епоха, разпознаването и придържането към материали, техники, художествени похвати, които всъщност определят паметника като културна ценност например. Това качество би следвало изрично да се гарантира като постижимо или в рамките на новата професия, или в съвкупност с дейността на друг специалист, защото в противен случай поставя под въпрос качеството на самото опазване, което е от ключово значение за културното наследство.

Тук на преген план излиза още един важен въпрос – кои от дейностите в областта на културното наследство се нуждаят от подготовка на образователно и квалификационно ниво от 1 до 4 (попадащи под разпоредбите на ЗПОО) и кои – на ниво от 5 до 7 (в съответствие със Закона за висшето образование)? Отговорът преминава през разработването на професионални квалификации, които да опишат знанията, уменията и компетентностите и съответното ниво на владеене, необходими за практикуване на специализираните дейности в областта на културното наследство. Това би позволило да се насочат усилия към разработването на квалификационни курсове, които изграждат нужните знания и умения на подходящото ниво (и не изискват непременно висше образование за всяка професия и длъжност). Същевременно очертават периметъра за валидиране на придобиваните неформално или само чрез професионалната практика знания и умения, което е възможно и логично да се практикува от самите институции на паметта като начин да се признае, оцени и съхрани специфичната експертиза.

Европейска квалификационна рамка: същност и предназначение. Европейската квалификационна рамка (ЕКР), създадена с Препоръка на Съвета на ЕС от 22 май 2017 г. (2017/С 189/03), има за цел да направи квалификациите разпознаваеми в различните европейски държави и системи, което е необходимо с оглед на повишените възможности за мобилност на учещи и работещи в рамките на ЕС, както и за целите на ученето през целия живот. ЕКР покрива квалификациите на всички нива и във всички подсистеми на образование и обучение. Прилага се от Европейския център за развитие на професионалното образование (CEDEFOP)⁹ в сътрудничество с Европейската комисия. Те извършват редица проучвания и анализи, свързани с въпроси относно прилагането на ЕКР на европейско, национално и секторно ниво. В същината на ЕКР заляга система от осем квалификационни нива, определяни чрез постигнатите резултати от ученето, т.е. знания, умения и способност за самостоятелно вземане на решения и поемане на отговорност. Резултатите от ученето всъщност изразяват това, което обучаваните знаят, разбират и могат да правят

⁹ <https://www.cedefop.europa.eu/bg> (23 ноември 2019 г.).

в края на обучителния процес. Всяка страна изработва своя квалификационна рамка, чрез която въвежда и прилага ЕКР¹⁰. Както е записано в препоръката на Съвета, квалификациите са официален резултат от процес на оценка и валидиране от страна на компетентен орган и носят информация на работодателите за това, какво знаят и могат да правят техните притежатели. В България признаването и валидирането на професионални знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално учене, засега са възприети единствено в общото, професионалното и образованието за възрастни, но не и във висшето. Разработени са процедури за валидиране, които определят етапите, изискванията към оценяващите, процедурните изисквания, както и видовете сертификати¹¹.

Стандартизиращата класификация на професиите и длъжностите, списъкът с професии за обучение и квалификациите могат да бъдат възприемани като взаимосвързани елементи от системата на трудова регламентация, която предписва как се позиционират отделните професии, какви са изискванията към упражняващите ги и не последно място би следвало да допринася за качествено изпълнение на свързаните с тях дейности. За да може да се говори за професионално развитие в областта на културното наследство в пълния смисъл на думата, вероятно е необходимо то да присъства отчетливо във всеки един от тези елементи. Това би означавало например да се изработят квалификации за професиите, които не изискват висше образование, които да отразяват целия спектър от дейности, обезпечаващи опазването, проучването, социализирането на културното наследство в разнообразието от негови форми и проявления; да се изготвят процедури за валидиране на специфични знания, умения, компетентности, придобити по неформален път или чрез практика; да се обособи група от професии, пряко свързана с културното наследство, и да се изведат техните характеристики въз основа на практическите дейности, които те обслужват; да се разработят специализиращи курсове в рамките на релевантните специалности във висшето образование, които отговарят пряко на потребностите, идентифицирани на практика в областта на културното наследство.

Нарастващите очаквания, насочени към потенциала на културното наследство да приобщава, да служи за обучителни цели, да генерира приходи, все повече засилват необходимостта от обособяването на такава професионална група (споделящо грижата за културното наследство като обща характеристика). Динамичното развитие на съвременния свят отчетливо изостря нуждата от нови модели на интерпретиране на културното наследство, а някои

¹⁰ <https://www.cedefop.europa.eu/bg/events-and-projects/projects/european-qualifications-framework-eqf>.

¹¹ Bulgaria: European Inventory on EQF 2018, CEDEFOP, 2019, p. 6.

от неговите форми стават все по-недостъпни заради необратимата загуба на професионален капацитет. Причините за това отчасти се коренят и в липсата на специфично признание на добавената стойност, която носят редици професии като реставратор в музей например – практикуването им изисква експертиза и знания от различни области, а длъжностната характеристика им отрежда редово заплащане. Често пъти подобни тесни специалисти нямат висше образование (но имат незаменим практически опит), което не позволява формално трудът им да бъде по-високо остойностен. С тяхното напускане обикновено съответната институция намалява или губи изцяло своя капацитет за извършване на съответната специализирана дейност, а липсата на млади и добре подготвени кадри е основен проблем пред институциите на паметта (както става ясно от проведеното в рамките на настоящото изследване анкетно проучване). Анализът на дейностите в областта на културното наследство – от една страна, предписаните от Закона за културното наследство, от друга страна, реално практикуваните – помага да се очертае специфичният профил на професиите, заети с изпълнението на тези дейности.

Направеният документарен преглед на професиите и длъжностите в Република България показва, че са налице професии (библиотекар, архивист, екскурзовод и др.), които извършват основните дейности в областта на културното наследство, без обаче да са обособени като група чрез тази своя обща характеристика. Функционалността по отношение на културното наследство не е водеща и често пъти се открива имплицитно в описанието на професионалните задачи. От гледна точка на практиката не всички специфични дейности от опазването, социализацията и управлението на културното наследство са представени като професии (например музеен педагог). Номенклатурата не включва и редици професии, например реставратор на хартия, специалист по ръкописи и др. Всички тези наблюдения са индикативни за необходимостта от структуриране на политики и мерки, които да синхронизират системите на професионална подготовка и реализация по отношение на културното наследство, което за целта най-напред трябва да бъде припознато като обособен сектор от икономическа дейност.

В такъв контекст настоящата научна задача в рамките на Националната програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“ се насочва обосновано към формулирането на основните проблеми, които да послужат за дебат в професионалните среди и сред широката общественост, и на препоръки за политики и мерки, основани на синергия между различните заинтересовани страни – обучителни и културни институции, работодатели, ресорни агенции и държавни ведомства и насочено към подобряването на професионалната подготовка и реализация в областта на културното наследство.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Класификация на областите на образование и обучение (КОО-2008). София, 2007.
Национална квалификационна рамка на Република България.
Национална класификация на професиите и длъжностите. София: Труд и право, 2011.
Препоръка на Съвета от 22 май 2017 г. – 2017/С 189/03.
Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г. – 2017/С 189/01.
Сборник типови длъжностни характеристики.
10 години от създаването на ЕКР – инфографика.
- Bulgaria: European Inventory on EQF 2018, Cedefop, 2019.
Defining cultural occupations in the ISCO-08.
International Standard Classification of Occupations (ISCO-08). Volume 1- Structure, Group Definitions and Correspondence Tables. International Labour Office, 2012, Geneva.
National Strategy for Lifelong Learning for the Period 2014–2020 as adopted with DCM No12 of January 10, 2014. Ministry of Education and Science, 2014.